

# UČITELJSKI TOVARIŠ

**Glasi Udruženja Jugoslov. Učiteljstva. — Poverjeništvo Ljubljana.**

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

**Uredništvo Učiteljskega Tovarisa  
v Ljubljani, Frančiškanska ul. 6.**

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatelj je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak četrtak pop.  
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.  
Vse leto velja . . . 40.— K  
pol leta . . . 20.—  
četrt leta . . . 10.—  
posamezna številka po 80 vin.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 60 vin. za vsako peti vrsto. Priloge stanejo poleg poštne še 45 K.

Telefon uredništva  
št. 312.

Za oznani je plačati od enostopne peti vrste, če se tiska enkrat . . . 90 vin.  
" " " dvakrat . . . 80 "  
" " " trikrat . . . 50 "  
za nadaljnja uvrščanja od peti vrste po 40 vin.  
Oznani sprejema Učiteljska tiskarna.

Članstvo Zaveze jugoslovanskega učiteljstva ima s članarino tudi že plačano naročnino, torej ni treba članstvu naročnine posebej plačevati.

Naročnino, reklamacije, t. j. vse administrativne stvari, je pošiljati samo na naslov:

**Upravništvo Učiteljsk. Tovarisa  
v Ljubljani, Mestni trg št. 17/III.**

Poštni čekovni urad št. 11.197.

Reklamacije so proste poštne.

## Vzpored Zavezinega delegacijskega zborovanja.

V zmislu sklepa upravnega odbora Zaveze se sklicuje Zavezina delegacija na zborovanje na 27. in 28. dan meseca avgusta 1920 v Mariboru.

Zborovanje se vrši po nastopnem vzporedju:

**Dne 27. avgusta:**

I. Ob pol 10. uri dopoldne seta upravnega odbora z odseki v posvetovalnici deške meščanske šole.

**Dnevni red:**

1. Izročitev došlih predlogov, nasvetov in resolucij odsekom.  
2. Skupno posvetovalno upravnega odbora z odseki.

II. Takoj po skupni seji se začne posvetovalno v odsekih in se vrše ves dan v pisarnah in posvetovalnicah I. in IV. deške ljudske šole.

III. Ob 18. skupna seja upravnega odbora z odseki v posvetovalnici deške meščanske šole.

**Dnevni red:**

1. Poročilo o delovanju Zaveze od zadnjega delegacijskega zborovanja.  
2. Poročilo odsekov o svojih sklepkih.  
3. Predlogi in nasveti.

**Dne 28. avgusta.**

I. Ob pol 10. uri dopoldne delegacijsko zborovanje v veliki dvorani »Narodnega doma« do 12. ure in se nadaljuje ob pol 14.

**Dnevni red:**

1. Nagovor predsednika.  
2. Tiskovno poročilo o delovanju Zaveze od 6. septembra 1919.  
3. Poročilo o računskih zaključkih.  
4. Poročilo računskih pregledovalcev.  
5. Proračun za l. 1921.  
6. Mariborsko - Velikovoške resolucije. Poročevalec Anton Hren, nadučitelj v Studencih pri Mariboru.  
7. Ijavna kvalifikacija. Poročevalec Ivan Bezeliak, nadučitelj v Žalni.  
8. Pasivna volilna pravica učiteljstva. Poročevalec Josip Lapaine, nadučitelj v Cerkljah pri Kranju.  
9. Vprašanje nadzornikov: a) Kdo nadzorui? b) Kdo imenui nadzornike?

## O našem položaju.

(Iz govora nadučit. J. Žirovnika na zborovanju učit. dr. za ljubljansko okolico dne 16. junija 1920.)

Da bomo svoj položaj lažje pregledali, moramo začeti z zgodovino našega stanu.

Tisti čas, ko se je začela med nami širiti krščanska vera, je prišel v kako naselje kak menih — kak duhovnik, je navzoval ljudi jih učil o veri, o sv. maši. In si potem kar sam strežal pri tej maši. Bil je torej duhovnik, mežnar in ministrant vse obenem. Ako se je med tistimi ljudmi nekoliko udomačil, si je izučil izmed njih kakega strežaja — mežnarja. Ta si je s časom zopet vzel kakega dečka za pomočnika — ministranta. Ker se je služba božja iz prvotne enostavnosti iela razvijati in dvigati, so pri njej tudi peli. Mežnar in ministrant sta dobila kot trežnjega tovariša — kantoria. Prvotno je bil to mežnar, ki je imel med mašo čas, ker le ministrant strežal duhovniku. Mežnar je torej sploh skrbel za strežbo, petje in upravo cerkve.

c) Vpliv organizacij na imenovanje. Poročevalec Dragotin Humek, ravnatelj meščanske šole v Mariboru.

10. Naše zahteve glede zboljšanja emotnega položaja.

a) zvišanje draginskih dokladov;

b) regulacija plač meščansko-šolskega in strokovnega učiteljstva;

c) ureditev prejemkov upokojenega učiteljstva;

d) uvrstitev učiteljstva v uradniško pragmatiko v ono kategorijo, ki mu pritiče po kvalifikaciji.

Poročevalci za posamezne točke se določijo pozneje.

11. Vprašanje ženskega učiteljstva v Mariboru. Poročevalec L. Jelenc, ravnatelj meščanske šole v Ljubljani.

12. Poročila odsekov: a) Stanovsko-politiškega; b) gospodarskega; c) časni-karskega in književnega; d) pedagoško-didaktičkega odseka; d) likvidacijskega odbora.

13. Volitev v zmislu pravil Udruženja Jugoslovanskega Učiteljstva v Beogradu, in sicer: volitev v ožji svet, nadzorstvo in razsodišče Poverjeništva Ljubljana (§§ 13., 14., 15., 16., 27., 32. in 33.).

14. Dopolnilne volitve v odseke.

15. Predlogi in nasveti.

II. Takoj po delegacijskem zborovanju se snide na I. sejo širši svet »Poverjeništva Ljubljana« z nastopnim dnevnim redom:

1. Konstituiranje ožjega odbora.  
2. Imenovanje glavnega urednika pokrajinskega glasila in imenovanje strokovnega tainika (§ 23. pravil U. J. U.).  
3. Predlogi in nasveti.

**Dne 30. avgusta:**

Izlet v Falo in Ruše. Izlet priredi Učiteljsko društvo za Mariborski šolski okraj. Odhod iz Maribora ob 6.30 zjutraj. Ogledovanje elektrarne v Fali.

Odtod gredo udeleženci peš v Ruše, kjer si ogledajo tvornico.

**Vodstvo Zaveze:**

Predsednik:

L. Jelenc.

Tainik:  
Vilhalld Rus.

Blagajnik:  
Fran Luznar

Vse te šole so na bile pod nadzorstvom cerkve, ker so se v njih izgojevali v prvi vrsti služabniki cerkve. In dobro se je imel tak učitelj, ako se je znal razmeram prilagoditi in je imel potrpljenje. Posebno dobro so se imeli dobri — organizisti.

Tekom časa so se na tu izvršile korenite izpremembe. Ljudje so hoteli vedno več šol posebno po mestih — in so morali torej prirediti tudi posebne šole za učitelje. Gledali se pa vendar tudi za mesta na to, da je bil kandidat muzikalečen, da se je mogel izučiti za organista in je bil torej zmožen prevzeti v mestu ali na deželi službo učitelja — organista — mežnarja. Toda tak učitelj ni bil ne na deželi ne v mestu samostojen vodja šole. Bil je vselej podrejen župniku in v mestih pa za to določenemu kaplanu — direktorju. Ker ni bilo posebnih postav o razmerju med župnikom in učiteljem in pa ker je bil učitelj kot mežnar in organist skoraj popolnoma pod oblastjo župnika, tedaj je bilo njegovo razpoloženje odvisno od tega, kako sta se razumela z župnikom. — Okrajni šolski nadzornik je bil vselej dekan, deželni pa kak kanonik, ki se je kaj bolj zanimal za šolo. — Tako je šlo čisto počasi naprej. Posebno na deželi so šole obiskovali samo otroci premožnejših ljudi, da so se naučili malo brati, pisati in računati. Glavno je bil verouk. Duhovnik je prišel v začetku tedna v šolo in povedal učitelju, koliko naj otroci do sobote znajo. In učitelj jim je moral to vsak dan vtepati v glavo. Ako v soboto niso se znali, je bil učitelj — slab. Iz teh časov imamo še danes tisti posebni nauk za spoved in obhajilo. Ko so otroci ta nauk odpravili, jih ni bilo več v šolo. Še le v zadnjem desetletju se je že tudi tu obrnilo na bolje.

Magnatom na gradeh se sploh ni nič mudilo, da bi njih podložniki kat več znali, ker so se bali bolj in bolj konkurence, kaiti marsikaj v jedinščini izreten kmečki fantič je prekosil mehkužnega graškega študenta. Duhovščina je bila pa zadovoljna, da je imela ministrante in se torej ni nič kaj zavzemala za splošne šole. — A po letu 1848. je bilo in bilo vrelo med ljudstvom, ki je zahtevalo vedno več pravice za se in za svoje otroke. Toda razna gospoda je na vse mogoče načine zadrževala naravni razvoj, dokler ni prišla — kazen t. i. polom leta 1866. ko so nas Prusi pri Kraljevem Gradcu nabili s svojimi šolanimi vojniki. Zato je takrat šlo od ust do ust: »Avstrijo je premagal pruski učitelj!«

Napredni možje so kaj videli, da treba urediti šolo, da bodo naši ljudje tudi kaj znali in ne bo več toliko analfabetov. Ko so tem nazorom pritrtili še v Avstriji ed nekdanj vsezamogojni vojaški krov, so pri nas izdali šolski zakon z dne 14. 5. 1869., ki je bil izdelan po pruskem vzorcu, kar so mu nasprotniki radi očitali, dasi je čisto naravno naslanjati se na to, kar je dobro ali vsaj boljše, nego domače. Ta zakon je še danes v bistvu veljaven in se je le malo izpremenil ali na dopolnil v preteklih 51. letih.

A ta zakon je naletel na silen odpor v takozvanih konservativnih krogih. Ker si je lastila država vse nadzorstvo šole, katero je imela do sedaj cerkev, tedaj se je ta z vso silo uprla temu zakonu in papež Pii IX. ga je preklel. Vendar je pa tiste čase država imela že toliko moči, da se ni umaknila pred cerkveno anathemo. Linški škof Rudiger je bil obsoljen na zapor.

ker je preveč vneto ščeval na upor proti šolskemu zakonu. Seveda ga je cesar pomilostil. —

Ko je cerkev videla, da ne more gledati šole proti državi nič opraviiti, je pa začela odnehati. Naš blagopokojni dr. Janez Zlatoust Pogačar bi ne bil nikdar ljubljanski škof, ako ne bi bil šolskemu zakonu priazen. A on je računal z razmerami in je v svojem prvem pastirskem listu priporočal duhovščini, naj uvažuje šolski zakon in se poslužuje pravice, katere ji ta zakon daje. — Prizodilo se je torej, da je ljubljanski škof priporočal tisti zakon, katerega je rimski škof zavrzel. —

Če tudi nova šolska postava ni mogla delati čudežev, je pa vendar že samo to, da se je veliko več ljudi vsaj brati, pisati in t. d. naučilo, očitno dvigalo ljudsko izobrazbo ljudsko delo, ljudsko blagostanje tako nelo, da si je Avstrija kmalu opomogla in brez posebnih posledic prenesla veliki polom leta 1873. In če se je leta 1866. reklo, da je pruski učitelj premagal Avstrijo, tedaj se je po letu 1870. lahko reklo, da je avstrijski učitelj dvignil svojo domovino v par desetletjih tako, kakor jo preje niso v par stoletjih.

V prvih letih novega šolskega zakona je seveda povsod manjkalo šol, še bolj pa kvalificiranih učiteljev. Zato so nas takrat vabili v učiteljska s širinskimi glasovi in nam obetali zlate gradove in zlate — ovratnike. Ocvorilo in pisalo se je prav resno o podržavljenju šole in o učiteljih državnih uradnikih. Ni čuda tedaj, da je marsikateri mladenič zapustil 5., 6., 7. ali celo 8. šolo in se vpisal na učiteljske v nadi, da čim prej pride do poštenega kruha. Učili so se tako pridno, da so naši učitelji zasloveli po sosednih deželah in je bilo nekaj nastavljenih celo na Dunaju. Na službah smo delali z verno, učili se naprej ter zvesto izvrševali dane ukaze nadejajoč se tistih obljubljenih — egiptovskih mesenih loncev: prostosti in dobre plače, kakoršno nam je obetal § 55. drž. šol. zakona. Toda nismo jih pričakali v postarani Avstriji. Država je sicer prevzela vse nadzorstvo nad šolo, a plačevale naj bi dežele. Po deželah so se pa stranke bale ena druge in niso upale deželi naložiti novih davkov.

Videlo se je celo, da ni bilo raznim magnatom sploh nič za napredek ljudstva, ker so se bali izučeni ljudi, mase se tem lažje vodijo in vladajo, kolikor bolj so nevedne! Zato se nobenemu ni nič kaj mudilo izpeljati § 55. drž. šol. zakona, ki določuje, da se mora učitelju dati stanu primerna plača. Učitelj je moral prej služiti za priberane merice žita itd., zdaj so mu pa dežele dale tako plačo, da ni mogel umreti ob nji, živeti pa tudi ne. In prav po črki se je uresničil pregovor: »Prazna mošnja — cagov mož!« Posamezne politične stranke so jih vabile v svoj tabor z obljubami in miloščinami. In reveži so šli za boljšim koščkom kruha. To je bila žalostna doba našega stanu. Od leta 1870. so več nego desetletja Nemci »kupovali« učitelje po 25, 30, 40 gld. na leto! In prigodilo se je, da nas je bilo pri slovenskem učiteljskem društvu celih 35 članov in smo šli iskat predsednika društvu na — Ig-Studenec po nadučitelja Govekarja, ker v Ljubljani ni hotel nihče se izpostaviti nemškimi škakanam.

Potem so pa prišli časi, da je moral vsakdo imeti živ na čelu, kakšnega političnega naziranja je. Nastala so »katoliška bralna društva« ali celo »Slovensko katoliško izobraževalno društvo«. In do